DE PROVIDENTIA DIVINA

perhaps by

HILARY OF ARLES

WITH RESTART

EPIC POEM .ORG

DIGITAL CLASSICS

AS IF INTERLEAVED

2.0

THESE LINES HAVE CONVERGED TO TELL
A STORY THAT SATISFIES ME IN MY HEART,
WHERE ONLY THERE IT REALLY COUNTS.

PRINT:
1 to **12**

AS IF INTERLEAVED

language: Latin (iv - v CE)

copy text: Sancti Prosperi Aquitani, opera omnia I, 425-443 (1782)

typeface: Kings Caslon by Dalton Maag

EPICPOEM.ORG 🇺🇸 923 lines 2.0

As some way-faring Man, who wanders o'er
In Thought, a Length of Lands he trod before,
Sends forth his active Mind from Place to Place,
Joins Hill to Dale, and measures Space with Space:

DE PROVIDENTIA DIVINA

perhaps by

HILARY OF ARLES

WITH RESTART

EPIC POEM .ORG

DIGITAL CLASSICS

THESE LINES HAVE CONVERGED TO TELL
A STORY THAT SATISFIES ME IN MY HEART,
WHERE ONLY THERE IT REALLY COUNTS.

PRINT:
2 to **12**

Pro. Maxima pars lapsis abiit iam mensibus anni,
Quae tam longa tibi peperere silentia caussae?
Quamquam et iam gravibus non absint carmina curis,
Ac si te fracti perstringunt vulnera mundi,
Invictum deceat studiis servare vigorem.
O felix cui tanta Deo tribuente facultas
Quem non concutiat vicina strage ruina,
Nos autem tanta sub tempestate malorum,
Cumque animum patriae subiit fumantis imago,
Frangimur, immodicis et fletibus ora rigamus:
Nec parcunt quidam turbatam incessere mentem.
Dic (aiunt) caussas, qui rerum hominumque labores
Quo scelere admisso, pariter periere tot urbes?
Si totus Gallos sese effudisset in agros
Quod sane desunt pecudes, quod semina frugum,
Quod fundorum aedes vis abstulit ignis et imbris,
Si toleranda mali labes, heu! caede decenni
Non castella petris, non oppida montibus altis.
Barbarici superare dolos atque arma furoris
Nec querar extinctam nullo discrimine plebem,
Maiores anni ne forte et nequior aetas,
Quid pueri infontes? quid commisere puellae,
◆ Quare templa Dei licuit popularier igni?
Non honor innuptas devotae virginitatis,
Ipsi desertis qui vitam ducere in antris
L1[I] Non aliam subiere necem, quam quisque prophanus:
Nulla sacerdotes reverentia nominis almi
Sic duris caesi flagris, sic igne perusti,
Tu quoque pulvereus plaustra inter et arma Getarum
Cum sacer ille senex plebem, usta pulsus ab urbe,
Verum haec sub belli sileantur turbine gesta,
Forte etenim placidas res mundi, et tempora pacis,
Si cunctos annos veterum recolamus avorum,
Maximus iniustis locus invenietur in orbe,
Qui fuerit violentus, atrox, versutus, avarus;
Hunc omnes mirantur, amant, reverentur, honorant,
Quod si quis iustus castam, et sine crimine vitam
Hic inhonorus, inops, odium iuvenumque senumque
Impius exultat maturis integer annis,
Falsa valent in iudiciis, et vera laborant,
Ignorata piis illudit adultera sacris,
Quae si cura Dei celsa spectaret ab arce,
Aut non effugerent ultrices crimina poenas,
Talia cum facilis vulgi spargantur in aures,
Nec tantus dolor est Scythicis consumier armis,
Prome igitur sanctis caelestia tela pharetris;
de Prov. Forte aliqui poterunt errorum evadere noctem,
Divina At ne sermo moram patiatur ab impare versu,
Cognoscenda forent, ubi legis in aequore aperto,
Promptum esset ventis dare libera vela secundis.

1 (1C) Sed quoniam rudibus metus est intrare profundum,
In tenui primum discant procurrere rivo, de Prov.
Qua iacet extremo tellus circumdata ponto, Divina
Et qua gens hominum diffusa est corpore mundi.
Seu nostros annos, seu tempora prisca revolvas,
Esse omnes sensere Deum, nec defuit ulli
Auctorem natura docens: et si impius error
Amisit, multis tribuens, quod debuit uni;
Innatum est cunctis genitorem agnoscere verum.
Hic auctore carens, et tempore, permanet idem
Semper, et immensum non saecula nec loca claudunt.
Hic nullis mundi caussis extantibus, in se
Quidquid vellet habens, cum visum est, omnia solus
Condidit ut voluit, formas, numerosque, modosque,
Et genera, et vitas statuens et semina rebus.
Quidquid inest caelo, quidquid terraeque marique,
Quidquid quocumque est in corpore, sive animatum,
Sive expers animae, calida, humida, frigida, sicca,
Uno extant auctore Deo: qui divite Verbo,
(Quod Deus est) rerum naturas, atque elementa
Protulit, et summis opifex intentus et imis.
Quod vero adversis compugnant condita caussis
Atque aliis alia obsistunt, contraria discors
Omnia motus alit; dumque illi occurritur illo,
Vitalem capiunt cuncta exagitata vigorem:
Quae vel pigra situ, vel prono lubrica lapsu, L2[O]
Aut cursu instabili, stabili aut torpore perirent.
Mollia sic duris, sic raris densa resistunt,
Et liquidis solida, et tardis velocia, claro
Obscurum obiectum, et dulci contendit amarum.
Nec mihi fas dixisse aliquid non rite creatum,
Aut ullas ausim mundi reprehendere partes:
Cum fator ille operum teneat momenta suorum,
Et carptim varios in totum temperet usus.
Denique quidquid obest, aut caussa, aut tempore verso
Prodest: et gemino subsistunt cuncta periclo.
Frigora perpessus, solem cupit: ustus ab aestu,
Inter Hyperboreas mavult algere pruinas.
Iniusto pluviam metuit sub fasce viator,
Quam poscit votis sitienti ruticus agro.
Caeruleos angues timor isti est visere; at illi
Intrepida excoctis oneratur mensa chelydris.
Quod si forte lupos, lyncasque, ursosque creatos
Displicet, ad Scythiae proceres regesque Getarum
Respice; queis ostro contempto, vellere Serum,
Eximius decor est tergis horrere ferarum.
Singula sectari longum est: sed munere Christi
Scire datum, quod alit tellus, quod in aequore vivit,
Quidquid in arboribus, quidquid variatur in herbis,
In laudem autoris, certis subsistere causis.

At quae sola nocent, eadem collata mederi.
Est igitur Deus, et bonus est, et quidquid ab illo
Effectum est, culpa penitus vacat, atque querela.
Omnem autem hanc molem mundi qui condidit, ipse
Et regit, utque nihil non ortum sumpsit ab illo;
Sic nihil est quod stare queat, factore remoto.
Nam qui pigra Deo dant otia, credo, verentur
Ne curae intentum vigiles durique labores
Conficiant, et tanta simul non explicet unus.
O mersi in tenebras, divinique ignis inanes,
Et plus corporeis oculis quam mente videntes
Qui vestrae aeternum naturae et conditioni
Audetis conferre Deum: cui si quid amatis
In laudem pravi adiicitis, vestrisque beatum
Creditis esse bonis, aut ulla incommoda ferre.
An quia cum magnas urbes, populosque tenetis
Sub vestro imperio, miserum est insomnibus aegram
Partiri curis in multa negotia mentem
Cumque graves trepidis incumbant undique caussae,
Non fert urgentes industria victa labores:
Et si animis aegris depulsa est sollicitudo,
Blanda voluptatem requies creat otia nactis:
◆ De Domino hoc sentire pium est, quem semper eumdem
Nil gravat, ex toto nil occupat? Effluit aetas,
Ac venit, et spectant genita et gignentia finem:
L2[I] Ille manet, simul acta tenens et agenda, futuris
Ulterior, tum praeteritis prior: omnibus unus
Praesens, et solus sine tempore tempora condens.
Utque aevi spatia ac numeros praecedit, et exit,
Sic nullo immensus cohibetur sine locorum.
Nilque adeo est magnum, quod non certus modus arcet:
Et caelum, et terras, et totum denique mundum
Limes habet: meta est altis, et meta profundis.
Sed nusquam non esse Dei est, qui totus ubique,
Et penetrat mundi membra omnia liber, et ambit,
Haec igitur vis sola potest moderamina rerum
Dividere, et placidis eadem persistere curis:
Quam non effugiant cita, nec remorantia tardent:
Quae numquam ignara, numquam longinqua, nec ulsis
Translata accedens regionibus, absit ab ullis:
Nec de noscendis egeat manifesta doceri.
Haec testis rerum tacita audiat, abdita cernat:
Det vitas, adimatque datas, pereuntia salvet,
Deiecta attollat, premat ardua, proroget annos
Et minuat, mutet corda, et peccata remittat.
SED qui virtutem concedunt omnipotenti,
de Prov. Forte, voluntatem demant: et magna regentem,
Divina Curam hominis renuisse putent, in tempora nati
Exigua, et varia sub tempestate relicti.
Quo vos sponte iuvat cadere, oblitosque parentis,

2 (2C) In pecudum genus; et fortem transire ferarum?
Incomperta latent naturae, exordia nostrae: de Prov.
Aut spem propositam in Christo praesentia turbant? Divina
Parcite sublimes aeternae gentis honores
Degeneri violare metu: potiusque relictum
Immortale decus, superato apprendite caelo.
Nota via est Christo cunctis referante magistro,
Qui vocat, et secum nos deducturus, et in se.
Ac ne vaniloqui spondere incerta putetur:
Res monet a primis aperire parentibus ortum
Humani generis, caussasque evolvere vitae
Amissae, et rursus, Christo donante, receptae.
Dispositis rebus, totum iam conditor orbem
Fecerat, et pulchra vernabat origine mundus.
Iam sol dimensis in tempora cursibas ibat,
Lunaque cum sellis praebebat lumina nocti:
Iam pecudes tellus, iam pisces pontus alebat,
Et liquidum volucres innabant aera pennis:
Sed quod divina posset ratione potiri,
Nondum erat in terris animal: dedit optimus auctor
Hoc homini speciale decus, cumque omnia verbo
Conderet, hunc manibus, quo plus genitoris haberet,
Dignatur formare suis: substantia duplex
Iungitur, inque unam coeunt: contraria vitam.
Namque anima ex nullis, ut cetera, gignitur, expers.
Interitus, nisi quod Domino cruciabilis uni est, L3[O]
Et rea ferre potes poenam, sub nomine mortis,
Terrenamque illapsa domum, dat vivere secum
Consortem, et pariter divinum haurire vaporem.
Nec quia dissimilis rerum natura duarum est;
Dispar conditio est: manet exitus unus utrumque:
Seu potior iuri subdatur posterioris,
Seu se maioris virtuti infirmior aequet.
Est etenim ambarum vinci, est et vincere posse,
Proficere, et minui; regnare, et perdere regnum.
Non quia plus cuiquam, minus aut in origine caussae
Nascendi attulerint, aut ulla externa creatos
Vis promat, ignarosque agat in discrimina morum:
Sed quia liber homo, et sapiens, discernere rectis
Prava potest, in de intus habens discrimina rerum,
Iusque voluntatis; quo temperat arbitrium mens.
Si tamen ancipitis caeca inter praelia vitae,
Non de se tumeat; sed votis tuta modestis,
Inde putet totum posse, unde accepit et esse.
Insita sic nobis patriae virtutis imago est,
Longo iustitiae quae multum exercita cultu,
Ceu speculo lumen divinum imitata referret.
Cumque bonis positum transisset in artibus aevum,
Aeternam victrix arcem mansura teneret.
Totaque res effecta Dei, iam nulla subiret

Praelia, nec trepide secum decerneret in se,
Nec vellet quod mox nollet, voluisse, timere,
Ignorare, optare, pati iam nescia: nullis
Crescere egens cumulis, nullisque obnoxia damnis.
Et quo promissis adsit fiducia magnis,
Ac spes propositae sit non incerta coronae:
Munere praesentis vitae, documenta futurae
Sumit homo, et dandis considere discit adeptis.
Huic caeli volucres, et cuncta animalia terrae
Subiecta: et pisces quos nutrit pontus, et amnes.
Huic Solis Lunaeque vices, et sidera noctis
Nosse datum: numerisque dies comprendere et annos.
Scire potestates herbarum, et nomina rebus
Indere, et ingenium varias augere per artes.
Hunc potiorem unum cunctis spirantibus, uni
Subiectum servire Deo: nec corporea vi,
Sed rationis ope, praesortibus imperitare.
QUOD si quis non totus homo haec extendere verbis
Me putat, et nondum sese cognovit in istis:
Audiat a primis distare parentibus actum
Per delicta genus, multa et rubigine morum
Corrupti exiguum semen superesse vigoris.
◆ Utque suae tantum naturae discat honorem;
In summum sancti generis redeat caput, et se
Aestimet a manibus Domini, afflatuque regente,
L3[I] Qualis Adam nondum terram damnatus in istam,
Et liber culpae, paradisi divitis orbem
Cultarum locuples virtutum fruge tenebat.
Cui cum tanta Deus largitus dona fuisset,
Viperei populi princeps invidit, et alta
Deiectus regione poli (quia summa tenere
Non nisi pura potest bonitas;) maiora nocendi
Concepit verso mutatus corde venena.
Qui possessorem tantarum deliciarum,
Mandato exclusum quia noverat arbore ab una,
Perpulit a vetitis pomum decerpere ramis,
Queis inerat recti et pravi experientia maior
Tunc ditione hominis: quia nondum acceperat hanc vim,
Qua posset vitanda suo sine nosse periclo.
His illata dolis, hoc crimine nata subegit
Mors hominem, culpa in cunctos manante minores:
Quae semel antiqua pulsos virtutis ab arce,
Non uno tantum transfuso errore parentum
Implicuit: sed cum populis nascentibus aucta,
Multiplicem lata porrexit strage ruinam.
"At quamquam immissa regnaret morte peremptos;
de Prov. Nulla tamen placitos Domino non edidit aetas,
Divina Cunctaque diversos habuerunt saecula iustos:
Quos licet ob meritum vitae bona multa manerent;
In mortem vitiata tamen natura trahebat,

3 (3C) Non prius a primi vinclo absolvenda parentis,
Quam maiestate incolumi generatus in ipsa, **de Prov.**
Destrueret lethi caussas et semina Christus." **Divina**
Cuius perpetuam cunctis assistere curam,
Promptum es exemplis ab origine nosse petitis.
Non latet hanc sanctis onerans altaria sacris
Iustus Abel, qui primitiis ovium grege lectis,
Convertite Domini sincera in munera vultum:
Nec fallit specie devota relligionis
Dona Cain reprobanda dicans, cui virus amarum
Invidia in fratrem succenso felle coquebat.
Nec revocare ferum Dominus sermone benigno
Abstinuit: quantumque nefas strueretur ab ipso
Ingessit, formamque dedit qua vincere sese
Posset, et insanae regnaret fortior irae.
Sed concepta semel facinus crudele peregit
Impietas, scelere immergens primordia mundi.
At numquid placitum sibi iustum a caede nefanda
Non potuit servare Deus? Sed finis acerbi
Occasum, potior vita, et tribuenda corona
Immodico aeterni superabant pondero honoris.
Quid, cum viventem de terris transtulit Enoch,
Spernebat terrena Deus? Namque omnibus illud
Proderat exemplum, quo mortis terror abiret,
Spemque inconcussam caperet substantia carnis.
Sic alio post multa aevo documenta minores **L4[O]**
Propositae in Christo meruerunt sumere vitae,
Cum raptum ignitis per inane iugalibus Helim
Scandentem rutilo viderunt aethera curru.
An aberat tum cura Dei, cum effusa per omnes
Gens hominum culpas, penitus pietate relicta,
Dira toris vetitis generaret monstra gigantas?
Illa quidem mundi exitium praefata futurum,
Tempora larga dedit, queis in meliora reducti
Mortales, scelerum seriem virtute piarent.
Cumque nefas placitum tota persisteret orbe,
Nec nisi diluvio deleri crimina possent:
Sola Noe servata domus; quae libera cladis,
Conclusis paribus spirantum de genere omnis
Unde forent vacuis reparanda animalia terris,
Illaesa, mundo pereunte, superfuit arca.
Non quia non alios populos Deus edere posset:
Sed multis fractus morbis, ut semine ab ipso
Idem homo in Christi corpus nascendo veniret;
Utque Dea iusto meritorum iudice, partam
Nossemus requiem sanctis in clade malorum.
Nonne etiam in nostram Domini iam tum miserentis
Progeniem tendebat amor, cum credulus Abram
Multorum, pariente side, genitor populorum,
Promissum genus innumeris censebat in astris?

Aut cum in Pentapolim descenderet igneus imber,
Nonne prius multo dilata examine venit
Iudicis ira Dei? qui promptus parcere, nullas
Invenit caussas veniae: deque omnibus unum
Disimilem Sodomis incesta in plebe repertum
Exemit, parvique dedit dominum oppiduli Loth.
Cum vero Aegyptum Chananaeaque regna teneret
Dira fames, totos septem toleranda per annos:
Praestruitur certe Patriarchis caussa movendis,
Et domus externos inter placitura paratur,
Quae blande foveat populi incrementa futuri
Mystica dum Ioseph prodentem somnia fratres
In servum vendunt pretio, falluntque parentem:
Dum castum dominae petulantia carcere damnat:
Dum Rex obscuri narrato aenigmate somni,
Exemptum vatem dignatur honore secundo:
Dumque piis traducta dolis Hebraea inventus,
Gaudet adoratum venia cognoscere fratrem.
Qui cum multa insons ferret mala, nonne remotum
Resque hominum dedignantem potuisset inepto
Incusare Deum questu, nisi cuncta profundis
Iudice sub iusto scisset decurrere caussis?
◆ Quae licet insidas soleant confundere mentes;
Non possunt turbare pias: quia tempore in isto
Haec posita et virtus, vel libertate potitos,
L4[I] Exiguo in spatio, iusti patiantur iniquos,
Quos Deus ipse modo dilata sustinet ira.
Si gens cara Deo, et saevo suspecta tyranno,
Iniustum imperium Regis: tolerabat acerbi;
Moestarum et matrum foetu potiore necato,
Condensas iussos lateres praebebat ad urbes,
Ut durus labor, et saevae inclementia mortis,
Omnes terribilis populi consumeret annos.
Sed non ista Deo patribus illata remoto,
Ipse docet, curamque sibi probat esse suorum.
Nam iubet electum Pharaoni edicere Mosen,
Ut finat Aegypto Domini discederen plebem:
Ni faciat, multis plectenda superbia plagis,
Sentiet excitam quae regni vis habet iram.
Ille quidem quoties patitur caelestia tela,
Cedit, et obsequium simulat: sed clade remota,
Duratur parcente Deo: caussas pereundi,
Impius inde trahens, quo posset habere salutem.
Donec vi victus laxat sera iura tyrannus,
Ditia barbaricis et Moses agmina gazis,
Promovet, insigni sulco monstrante columna

Per deserta viam: quae formam in tempus utrumque
Temperat, alterna ut tribuat vice commoda castris,
Luce tegens, et nocte regens, eadem ignis et umbra,
Discutiens flammis tenebras, et nube calores.
Quid loquar et trepidis patribus cum incumberet hostis,
Divisum pelagus solidoque rigore legatas
Instar montis aquas, vacuo cessisse profundo;
Quaque gradum illaesa tulerant tot millia plebis,
Oppressum Aegypti populum coeuntibus undis?
Omnis enim auctori servit natura potenti,
Quaeque ad opem cedunt, eadem famulantur ad iram.
Sed mihi nec vacuum cunctas percurrere formas
Virtutum, et gestis oris non aequa facultas.
Nam quis tantarum evolvat miracula rerum?
Mannae imbrem, et cunctos in caeli pane sapores,
Siccae rupis aquam, et dulcorem fontis amari,
Aut inter deserta actos denos quater annos,
Nec membris nocuisse aevo, nec vestibus usu?
LEGIS in exemplum iuvat ire, et quaerere ab ipsis
Qui curam Domini removent, an tempore ab illo
Ceoeperit humanas in vitae foedera mentes
Informare Deus; nec per tot saecula mundi
Permotus vitiis, tunc ius perscripserit aequum.
Ite ipsi in vestrae penetralia mentis, et intus
Incisos apices, ac scripta volumina cordis
Inspicite, et genitam vobiscum agnoscite legem.
Nam quis erit, modo non pecus agri, aut bellua ponti,
Qui vitiis adeo stolide oblectetur apertis,
Ut quod agit, velis ipse pati? Mendacia fallax,
Furta rapax, furiosum atrox, homicida cruentum L5[O]
Damnat, et in moechum gladios distringit adulter.
"Unus enim pater est cunctorum, et semine recti
Nemo caret, similisque omnes produxit origo.
Unde etenim, nondum descripta lege, fuerunt
Qui placidum sanctis agerent in moribus aevum;
Nec summi patris ignari, nec iuris egeni?
Ergo omnes una in vita cum lege creati
Venimus, et fibris gerimus, quae condita libris,
Nec nova cura fuit nostri, cum tradita Mosi
Littera praesenti damnaret crimina poena.
Sed superadiecta est generi custodia sancto;
Qua memor in patriae fidei perstaret honore,
Et promissorum Domini succederet heres.
Cum tamen et quoscumque eadem sub sacra liceret
Ire, nec externos arcerent limina templi:"
Cumque Dei monitu canerent ventura Prophetae
Saepe etiam ad varias gentes sint multa locuti.
Sic regina Austri cupidis, Salomonis ab ore,
Auribus eloquium Domini venerata trahebat.
Sic Ninive monitis Ionae sub tempore cladis
Credidit: et tribus in luctu ieiuna diebus,
Promeruit morum excidio consistere regno.
Verum ne longo sermone moremur in istis,
Quae sparsim varieque suis sunt edita saeclis:

Neve quod in parte est, in toto quis neget esse,
Dum solidam Domini divisa negotia curam
Velant, et nulla accipitur quae rara videtur.
“Dicite quem populum, qua mundi in parte remotum,
Quosve homines, cuius generis, vel conditionis
Neglexit salvare Deus? Vir, semina, servus,
Liber, Iudaeus, Graecus, Scytha, Barbarus, omnes
In Christo sumus unum: non persona potentis,
Nec domini, regisve prior: distantia nulla
Luminis unius, speculi nisi discrepet usus.”
Namque velut speculum mens est: quae quo mage tersa est,
Expoliente fide, radiisque intenta supernis,
Hoc mage canfessi resplendet imagine Christi:
Qui cum Patre Deo semper Deus: inque paterna
Maiestate manens, miscetur conditioni
Humanae: et Verbum caro sit, rerumque Creator
Nascitur, atque annis succedit conditor aevi.
Hoc etenim lex, hoc veneranda volumina vatum,
Hoc Patriarcharum spes non incerta tenebat:
Ultima cum mundi finem prope curreret aetas,
Venturum ad terrena Deum, qui morte perempta,
Solveret inferni leges, longamque ruinam
Humani generis, meliore attolleret ortu.

SED tu qui geminam naturam hominisque Deique
Convenisse vides angusti in tramitis ora,
L5[I] Firma tene cautus vestigia, ne trepidantem
Alerutram in partem, propellat devius error:
Si cernens operum miracula divinorum
Suspicias sine carne Deum; cumve omnia nostri
Corporis agnoscas, hominem sine Numine credas.
Nulla etenim soli vita est mihi; morsque subactum
Detinet, et non est quo victus vincere possim,
Si non vera Dei virtus mihi consociata est,
Aut me non vera Salvatar carne recepit.
Cuius maiestas stabilis non hoc violatur,
Quo redimor; neque se minor est, dum mutor in illo:
Sed mortale meum subit: ut quia morte teneri
Vita nequit, pereat mihi mors, et non ego iam in me,
Vivam, sed Christus, qui se mihi miscuit in se.
Victus enim terrenus Adam, transfudit in omnes
Martem homines, quoniam cuncti nascuntur ab illo,
Et transgressoris decurrit caussa parentis.
Sed novus e caelis per sacrae Virginis alvum.
Natus homo est, aliudque bonus mortalibus in se
Fecit principium, carnemque refusus in omnem,
Et vita functos, naturam participando,
de Prov. Edidit, et vivos, vitam mutando, creavit.
Divina Utque illos veterum complexa est gratia solos,
Qui Christum videre fide; sic tempore nostro
Non renovat quemquam Christus, nisi corde receptus.

5 (5C) En, homo, quanta tibi est gratis collata potestas.
“Filius esse Dei, si vis, potes, omnipotens te
Spiritus umbratum Verbi virtute creavit.
Nec te corporeo patrum de semine natum
Iam reputes; pereant captiva exordia carnis.”
Nil veteris coniunge novo, non hic tibi mundus,
Non haec vita data est; nulla hic tua, nec tuus ipse es.
Emptus enim es, pretiumque tui resolvere fas est,
Quo potes, ut solvens sis ditior, et tibi crescant
Quae dederis, cedatque tibi pars ipse Redemptor.
Nec te difficilis nunc observantia legis
Sub durum iubet ire iugum; mens libera sanctum
Obsequium ratione ferat, quam Spiritus almus
In tabulis cordis describat sanguine Christi;
Qui nobis quidquid sermonibus insinuavit,
Condidit exemplo, factis praecepta coaequans.
Rex ille, et rerum dominus; sed pauperis egit
In specie, nec veste nitens, nec honore superbus:
Infirmis fortis, rex servis, dives egenis;
Iustitia iniustis cedit, sapientia brutis.
Sacrilegis manibus percussus, non parat ictum
Reddere; nulla refert avidae convitia linguae.
Damnatur iudex, Verbum tacet, inspuitur lux,
Ipse ministerium sibi poenae est; selque et acetum
Dulcius ille favis haurit; sanctus maledictum
Fit Crucis, et moritur Christus, vivente Barrabba. L5[I]
Impia gens tantum ausa nefas, sentisne furorem
Iam mundo damnante tuum? Sol fugit ab orbe,
Et medio nox facta die est; concussaque tellus
Intremuit, mortemque Deo subeunte, sepulcris
Excita sanctorum sumpserunt corpora vitam.
Velum etiam templi discissum est, ne quid opertum
In sacris adytis, iam plebs indigna teneret:
Sanctaque pontifices fugerent offensa cruentos.
Te vero extinctae calcantem spicula mortis,
Et de carne novum referentem carne trophaeum,
Tertia discipulis, Iesu, dedit attonitis lux.
Nec dubiis Dominum licuit cognoscere signis;
Cum documenta fides caperet, visuque manuque
Rimans clavorum vestigia, vulnus et hastae.
Cumque quater denis firmans promissa diebus,
Conspicuus multis, saepe et tractabilis esset.
Hactenus in nostris te, Iesu, novimus; exhinc
In tua nostra abeunt: nec iam diversa, sed unum
Sunt duo: dum vita in vita est, in lumine lumen,
Augmento, non sine hominis: quo glorificato,
Sic homo, sic Deus es, ut non sis alter et alter. de Prov.
Nosque ad te ire iubes sursum, tecumque potiri Divina
Luce tua: si calle tamen curramus eodem,
Edocti, non posse capi nisi de cruce caelum.

"IAMNE Dei compertus amor, disiusaque in omnes
Cura patet? notum et cunctis adstare salutem?
Et tamen, heu! rursus querulis, homo, garrula verbis
Bella moves, iaculisque tuis tua viscera figis.
Cur non sum bonus? hoc non vis. Cur sum malus? hoc vis.
Cur volo quae mala sunt, et cur quae sunt bona nolo?
Liber es: sed cum recta queas discernere pravis,
Deteriora legis, placitisque improvidus haeres.
Erro, ais, et vellem non posse errare. Duobus
Subiacet haec votis sententia: nam penitus te"
Aut esse exanimum cupis, aut rationis egenum.
Error enim est eius, qui cessit limite recti,
Quique potest ad iter, Christo ducente, reverti.
At quem nulla viae suscepit linea, nusquam
Declinat; nullumque timent non stantia casum.
Numquid cura Deo de bobus? numquid ad ullas
Fit verbum Domini volucres? num lege tenentur
Monstra maris? quae cum faciunt iussa Omnipotentis,
Ignorant sese facere, affectumque volendi
Sumunt, et quod agunt aliis, sibi cedere credunt.
Sic etiam quae non spirant, sunt semper in illo,
In quo sunt formata modo: non plana tumescunt
◆ Collibus, aut celsi sternuntur in aequora montes:
Non veniunt alpes in pontum, aut pontus in agros
Saxa iacent, amnes decurrunt, stantque paludes.
L5[O] Et tamen his nihil est mercedis, quae sine sensu
Dispositos in se praebent viventibus usus.
Quod si horum praestare tibi natura videtur;
Iam bove mutari velles, vel rupe, vel amne.
Deterior nollem fieri, potior voluissem.
"Numquid qui Domino placuerunt moribus almis,
Displicuere sibi? numquid non semine ab uno
Venimus, aut alia est hominum natura bonorum?
Non aliter dives quam pauper nascitur, unum est
Principium servis et regibus: optimus ille
Non plus accepit, quam pessimus; aequa creantis
Mensura est, uno qui lumine luminat omnes."
Sed mundum ingressi variis rerum speciebus
Suscipimur, mentemque adeunt quaecumque videntur,
Iudicio censenda hominis: stant undique formae
Innumerae, possuntque omnes spectando probari.
Quaedam etiam patulas intrant stipata per aures,
Errores veterum studiorum, et vana parentum
Dogmata, cum quodam suco ostentantia veri.
Haec modulata fono veniunt, haec laevia tactu,
Haec blandis late funduntur odoribus, illa
Conciliant varias in mille saporibus escas.
Magno ergo haec homini sunt discernenda periclo:
Ne nimium trepidus nullum procedat in aequor;
Neu vagus effusis sine lege feratur habenis.

6 (6C) Est etenim sanctus rerum usus, quem cohibentes
Intra modum numeri, et momentum ponderis aequi,
Pro cunctis soli Domino reddemus honorem.
Omnia quae fecit bona valde, ut non vitiorum
Incentiva, sed ut superas caperemus in illis,
Hic decertato virtutis agone, coronas.
An tibi caelestes illi, quos protulit orbis,
Fertque viri, non haec eadem tolerasse videntur,
Quae patimur? motus animi, affectusque rebelles,
Et circumiectis vitia oppugnantia castris?
Sed gladio verbi, fideique umbone potenti
Vincebant arcus tenebrarum, et spicula mortis:
Cumque opus hoc mundi magnum pulcrumque viderent;
Non mare, non caelum, non ignem, aut sidera caeli,
Quae numero subiecta sibi, visuque tenebant,
Suspexere deos: unum ratione magistra,
Auctorem et Dominum rerum, non facta colentes.
At tu nobilius qui factum te voluisses,
Numquid in angelico fatus ordine non querereris?
Nam cum ille excelso deiectus Lucifer axe
Conciderit, rueritque illo pars tertia pulso
Astrorum, quaero in quanam tunc parte fuisses?
Clara Dei semper bonitatis imago maneres,
An castra invidiae sequereris et agmina noctis?
SED quo te praeceps rapit orbita? Vis bonus esse
Absque labore tuo? Credis hoc cedere posse, **L4[I]**
Si tibi mutentur natalia sidera, quorum
Te pravum decursus agit? Quid vana vetusti
Perfugia erroris Chaldaeis quaeris in astris?
Quamvis sollicitis adeas caelestia curis,
Et penitus caussas rerum scruteris apertas;
Non renuis mage nosse Deum, quam cuique elemento,
Naturam dederit, qua pontum lege moveri
Iusserit, aut teneris quam vim conseverit auris,
Sidereosque ignes in quae momenta crearit.
Qui cum sincerus sit fons aequique bonique,
Immitem iussis legem praescripsit iniquis,
Si prius ipse hominum mores constrinxerat astris.
Namque adversa sibi sunt haec, nimiumque repugnant,
Exigere insontes actus, delictaque poenis
Afficere, et cunctos eadem ad promissa vocare:
Contra autem natis violentum affigere sidus,
Quod nec velle homini cedat, nec posse, sed omnes
Desuper ignaros et virtus ducat, et error.
Ergo aut aethereis nullum est ius ignibus in nos,
Aut si quid nostri retinent, amittere possunt:
Cum mihi progenito ad vitam, mandata salutis
Et cordi insinuet bonus auctor et auribus, ac me
Currentem mercede vocet, terrore morantem.
Solum, inquit, venerare Deum, solique memento

de Prov. Divina

Servire: externas et despice relligiones.
Hoc operis sectare boni, hoc suge cautus iniqui.
Vita beata isto paritur, mors editur illo.
Coram adsunt aqua servatrix, populator et ignis:
Ad quod vis extende manum; patet aequa facultas.
Quod legis monitus, et vatum scripta piorum,
Et Deus ipse suo nequidquam promeret ore,
Arbitrium nostrum si vis externa teneret.
Verum si quid obest virtuti, animosque retardat,
Non superi pariunt ignes, nec ab aethere manat.
Sed nostris oritur de cordibus: ipsaque bellum
Libertas movet, et quatimur civilibus armis:
Otia cum mollis complexa ignava voluptas,
Difficili negat ire via, bravioque potitos
Ardua quaeque piget pro spe tentare latenti.
Cumque haec intus agi prospexit callidus hostis;
De studiis vestris vires capit: utque parentis
Avertat veri cultum, persuadet ab astris
Fata seri, frustraque homines contendere divis.
Hinc vario vitae dominos mercantur honore.
Error abi, procul error abi: fatis agnita prisci
Sunt commenta doli, monitos quibus Omnipotens nos
Elaqueat, cultusque docet vitare profanos.
Scimus enim quanta steterit mercede quibusdam
Sidus adoratum Rempham, venerataque caeli
Militia, et cultus Soli Lunaeque dicatus. L4[O]
Nec latet haec verbis hominis subsistere iussa,
Ad vocem servisse mora, noctisque repulsae
Temporibus crevisse diem: cum lux famulata
Nesciret, nisi quem faceret victoria finem.
Novimus et caelo praescriptas conditiones
Arbitrio quondam sancti mansisse Prophetae;
Cum positum ad tempus clausos sitientibus agris
Non licuit rorare polos: ipsumque vocata
Partibus e superis in sancta altaria flamma,
Quem dederat sacris, ignem immisisse profanis.
Cuius vis etiam Christi delapsa fuisset
Discipulis, paenam hospitii exactura negati;
Ni patiens Dominus venia praeverteret iram.
Nullum ergo in nos est permissum ius elementis,
In quae ius hominis: nec possunt condere legem,
Quae legem accipiunt. Solus Deus omnipotens Rex,
Omnia qui nostrae dispensat tempora vitae,
Nec servire astris vult, quos super astra locavit.
Nam quoscumque sacro renovavit Spiritus amne,
In Christo genitos mortali ex stirpe recisos,
Iam sedes caelestis habet, nec terrea nectit
Progenies, templum in Domini corpusque redactos.
Quod si quis cursu astrorum effectuque notato,
Contendit naturam hominis vitamque videri;

7 (7C)

Quaero quid hac trepidis mortalibus afferat arte?
Hic (inquit) felix, miser hic erit, hunc rapiet mors
Impubem, hic senio: transcendet Nestoris annos.
Falsum hoc, aut verum est? Si stant praedicta canentis,
Nec misero superest spes, nec formido beato.
Et quae sideribus danda est reverentia fixis;
Si quae ferre queunt, nequeunt decreta movere?
Dent sese scelerum potius torrentibus omnes:
Fallant, diripiant, iugulent, fas omne nefasque
Confundant; persistet enim nihilominus astrum;
Cuius ab effectu firmato cardine rerum,
Ut mala non poterunt sancta probitate repelli,
Sic bona non fugient perversos debita mores.
At si praedictae fortis mutabilis ordo est,
Er declinari possunt ventura; soluta est
Omnis ab ancipiti casu vis pendula fati.
Scrutatis igitur stellarum motibus, hoc est
Artis opus, totam subvertere religionem;
Dum nullum curare Deum mortalia suadet:
Aut dum posse docet votis elementa moveri,
Innumeram miseris plebem insinuare deorum.
SED quia detectis laqueis iam fraudis opertae,
Quo captos vanis studiis deduceret error
Compertum: superest nunc respondere querelis,
Quae mundi rebus divinam absistere curam
Obiiciunt, dum saepe bonos labor anxius urget, L3[I]
Et tranquilla fuit cunctorum vita malorum.
Dic age, qui nullis Domini moderantis habenis
Humanas res ire putas, quid ab ordine cessat
Naturae? quae bella movent elementa? quid usquam
Diffidet a prisco divisam sedere rerum?
Sic interiecta Solis revocatur in ortum
Nocte dies, idem est Lunae altrorumque recursus,
Et relegunt notas subeuntia tempora metas.
Non aliter venti spirant, ita nubibus imber.
Laeta negant, servantque genus trudentia flores
Semina quaeque suum: nec abest ab origine rerum
Ordo manens, iisdem subsistunt omnia caussis.
Quae nisi perpetui solers prudentia Regis
Adstrueret, molemque omnem spirando foveret;
Conciderent subita in nihilum redigenda ruina.
Et cum haec pervigili cura Omnipotentis agantur,
Quae certum ad finem devexo limite vergunt:
Quis neget in nostram gentem specialius aequum
Partiri sua iura Deum? cui perpetis aevi
Spem tribuit, propriae largitus imaginis instar.
At qui nec poenam iniustis, nec praemia sanctis
Restitui ad praesens quereris, vellesne per omnes
Ultricem culpas descendere iudicis iram?
Et quo magnanimi clemens patientia Regis

Distaret saeva immitis feritate tyranni?

An quae pars hominum peccati nescia mundum
Possessura foret? vel sanctae quis locus esset
Virtuti in terris? cui si praesentia dona
Affluerent, caelo potius sublata maneret,
Sic mundi meta abruptis properata fuisset
Temporibus: neque in sobolem generanda veniret
Posteritas, pariter cum iustos atque nocentes
Aut promissus honos, aut poena auferret ab orbe.
Nunc vero et generis nostri profunda propago
Tenditur, ac duplici succedit origine pubes,
Nata patrum membris, et Christi fonte renata:
Et pia dum populis Domini patientia parcit;
In lucem multos de tetra nocte reversos,
Ac posita claros peccati labe videmus.
Ille per innumeros vultus, et mille per aras,
Barbatos, laevesque deos, iuvenesque, senesque,
Ut quondam secere, colens, iam errore parentum
Abiecto, solum Unigenam submissus adorat.
Hic sophicas artes Graecorum, et vana secutus
Dogmata, iam Christo sapere, et brutescere mundo
Gaudet Apostolico doctus caelestia ludo.
◆ Quam multos procul a portu rationis in altum
Dedecorum is abstulerat; quos aequore toto
Iactatos, nimiumque vagis erroribus actos,
L3[O] Nunc reduces iuvat excipere, amplexuque paterno
Consotos, nusquam statione abscedere vitae?
Quos si multa inter morum delicta priorum
Plexisset propere rigor implacabilis irae;
Intercepta forent melioris tempora vitae,
Nec standi vires licuisset sumere lapsis.
Mortem (inquit Dominus) peccantis nolo, nec ullum
De pereunte lucrum est: redeat magis, inque relictum
Mutatus referatur iter, vitaque fruatur.
Et quia virtutum similes vult esse suarum
Quos genuit; Vindictam, inquit, mihi cedite; reddam
Iudicio quae digna meo; detur locus irae.
Sic dum multorum dissertur poena malorum,
Nonnulli plerumque probos revocantur in actus,
Ac sit quisque sibi iudex, ultorque severus,
Quod fuerat prius interimens, aliusque resurgens
At qui persistunt errori incumbere longo;
Quamvis in multis vitiis impune senescant,
In saevum finem venient: ibi non erit ulla
Spes veniae, minimo ad poenam quadrante vocando.
Nos etenim quoties caussa quacumque movemur,
Vindictam celerem cupimus: quia rara facultas
Non patitur laesis tempus transire nocendi.
At vero aeternum nil effugit, omniaque adsunt
Salva Deo: nihil est illi tardumve, citumve:
Nec dilata umquam, nec festinata putemus,
Quae veniunt: nostris mutantur tempora rebus.
Nam quod ubique agitur, quod gestum est, quodque gerendum est,
Ante oculos Domini puncto subsistit in uno:
Una dies cui semper adest, cras, atque here nostrum.
SED quamquam examen Deus omnia servet in illud,
Quo quae nunc occulta latent, referata patebunt:
Multa tamen mundum per saecula cuncta regentis:
Iustitiae documenta dedit: dum maxima bellis
Regna quatit, dum saepe urbes, populosque potentes
Exhaurit morbis, cremat ignibus, obruit undis:
Dumque inopes ditat, deiectos elevat, auctos
Imminuit, solvit vinctos, subigitque superbos.
Nec vero hoc nisi cum magna ratione putandum est
Accidere, ut quoties iram experiuntur iniqui,
Supplicia insontes, videantur obire nocentum.
Multa quidem semper mundo communia in isto
Indignos dignosque manent: sol omnibus idem est,
Idem imber, pariter subeuntur frigora et aestus.
Utque indiscreta est cunctis aqua, lumen, et aura;
Sic iniustorum iustos mala ferre necesse est:
Ut dum multa malis insontes compatiuntur,
Sint quorum merito populis parcatur iniquis,
Et qui conversos virtutis imagine ducant.
Sed cum perdendis indemutabilis instat
Finis; non eadem incumbit sententia sanctis. L2[I]
Sunt quos diluvium mundi non obruat, et quos:
Arsuris liceat Sodomis evadere: norat
Angelus Aegypti vastator limina signo
Scripta crucis, sacro removens a sanguine plagam.
Nec rutilo mulier decepta est vellere, cuius
Sola domus tanta pereunte superfuit urbe.
Fit mare per tumidum sanctis via, sitque per amnem;
Et per inane piis gradus est: cibus alite serva
Suggeritur, perditque avidus sua sercula messor.
Utque Dei servis nihil obsit, vertitur ordo
Naturae, vinctos labentia vincula solvunt;
Carcer sponte patet; fera non tenet obice valvas;
Deficit humor aquas, ignes calor, ira leones.
Non autem dubium est, in magnae turbine cladis
Involvi teneros annos, et more parentum,
Criminis expertes, aliena occumbere culpa.
Nam cum homines pontus tegeret, deleta per orbem
Multa puellarum et puerorum millia notum est.
Nec tamen iniuste terris exempta videtur
Progenies auctura malos, cui multus in ipso
Exitio est collatus honos, quod crimine patrum

Occidit ante, sua caderet quam noxia culpa.
Quod si et iustum aliquem complexa est poena malorum,
Ne dubites: placuisse Deo: nec enim mala mors est

Ulla bonis, quibus vario longoque labore,
Quilibet in requiem patet exitus: aspera vitam
Dat via, nec campo capitur, sed sine corona.
Verum nos blandis capti, offensique severis,
Nec bona iudicio spectamus, nec mala vero.
Dum non nostrarum curanda negotia rerum
Suscipimus, propriisque iuvant aliena relictis.
Nec quemquam vitiis miserum, aut virtute beatum
Censentes, frustra externis culpamque, decusque
Iungimus, et caelo adscripti terrena fovemus.
Felices dici mos est, quos blanda potestas
In summos apices tumidorum evexit honorum:
Quos magni quaestus ditarunt, et quibus amplos
Congessit reditus totum res fusa per orbem.
Laudantur vestes pretiosae, et pulcra supellex,
Magnae aedes, famuli innumeri, vigilesque clientes,
Et quidquid non est nostrum, quodque ut dare quivit
Una dies, sic una potest auferre: nec illud
Quod speciale bonum est hominis, nullamque timet vim,
Amplexi; miseros quibus haec perdentia desunt,
Et per mille modos pereuntia, credimus: ac si
Iustitiam durus labor urgeat, et dolor aegri
Corporis, et mortes natorum, et turpis egestas.
Non quantas pariat constans tolerantia palmas,
Nec quo pugna brevis sit processura videmus:
L2[O] Sed calicem crucis ac vitae libare verentes,
Vipereum obducto potamus melle venenum.
Dulcia sunt etenim gustu, specieque decora,
Quae morbos mortemque animae generantque, foventque,
Canceris et ritu languentia viscera carpunt.
Cumque Deus medicam caelo demittere curam
Dignatur, penitusque putres abscindere sibras;
Incusamus opem teneri, et tabescere morbo
Malumus, antidoti quam vim tolerare severi.
Non igitur mala sunt, quae nos mala ducimus: et cum
Ulceribas diris non parcit dextra medentis;
Amplectenda salus, non exacuenda querela est,
Iam quos peccantes Deus arguit, hos etiam nunc
Diligit; et patrio vult emendare flagello.
Meque istis potius societ, quam congreget illis
Quos iam summoto permisit verbere, cursu
Ire voluntatis, propriaque libidine ferri.
Hi sunt vero illi, quos inter crimina tutos,
Et scelerum dites fructu, impunita senectus
Extremae turpis vitae produxit in oras.
Hi iustum iniustis odiis pressere: per istos
Bella excita piis, et flagra medentia tardis.
Namque eadem cunctos exercent tela fideles,
Sub duplici caussa: dum quo torquentur iniqui,
Hoc sancti crescunt; et quod poenam attulit illis

9 (9C) Pro culpa, hoc istis dat pro virtute coronam.
Denique si quidquid mundanis rebus acerbum
Accidit, excutias; totum iam sponte videbis
Anticipasse Dei famulos. Gemit ille talentis
Argenti atque auri amissis, hunc rapta supellex,
Perque nurus Geticas divisa monilia torquent.
Hunc pecus abductum, domus ustae, potaque vina
Afficiunt, tristes nati, obscoenique ministri.
Sed sapiens Christi servus, nil perdidit horum,
Quae sprevit, caeloque prius translata locavit,
Ac si quid mundi sub tempestate laborum
Incidit, intrepide subiit: manifestus honoris
Promissi, et cupidus victo certamine solvi.
At tu, qui squalidos agros, desertaque defles
Atria, et exusta proscenia diruta villae;
Nonne magis propriis posses lacrymas dare damnis,
Si potius vastata tui penetralia cordis
Inspiceres, multaque obtectum sorde decorem,
Grassantesque hostes captivae mentis in arce?
Quae nisi per cunctas patuisset dedita portas,
Inque suam cladem facibus fomenta dedisset,
Hoc etiam quae facta manu speciosa fuerunt;
Devoti meritum populi testata manerent.
Sed cum deformi iaceant prostrata ruina;
Obiiciunt nobis casus nostrosque suosque.
Hos igitur cineres templorum, haec busta potentum, L1[I]
Quae congesta iacent, populati cordis in aula
Plangamus captiva manus: nos splendida quondam
Vasa Dei, nos almae arae, et sacraria Christi,
In quibus argentum eloquii, virtutis et aurum,
Et sceptrum captum est crucis, et diadema decoris.
Nec rabidis iustam moveamus questubus iram,
Iudicium culpando Dei, quod mentis et oris
Officium multa transcendit maius abysso.
Quamvis exiguo hoc fugientis tempore vitae
Iniusti tumeant, et tuta pace suorum
Laetentur scelerum: nonque illos vinea fallat,
Non ager; et noceant illaesi, et crimine crescant:
Nos, quibus in Christo sunt omnia, non capiant res
Occiduae: quas nec nobiscum inveximus orti,
Nec discessuri mundi exportabimus isto.
Sed si quis superest animi vigor; excutiamus
Peccati servile iugum, ruptisque catenis,
In libertatem et patriae redeamus honorem.
Impia non oberunt cum saevo pacta tyranno,
Captiva conscripta manu, resolubile Christo est
Hoc foedus, quod iure potest subvertere iusto;
"Aversos revocans et suscipiens conversos;
Sanguine quos proprio quaesivit prodigus emptor.
Si tamen assertoris opem festina voluntas

de Prov. Divina

Praeveniat, fletu Dominum motura fideli.
Nam ut nemo invitus, somnove quietus in alto
Fit salvus, nec vi petitur qui sponte recessit:
Sic pulsata patent redeuntibus atria vitae,
Et recipit caeli servatos curia cives."
Cuius spem veniae firmato corde foventes,
Implorate Deum, pugnasque relinquite, fratres,
Verborum, et lites de pravis sensibus ortas.
Nec quia procidimus fusi certamine primo;
Stare, et conflictum vereamur inire secundum.
Cuncta licet variis terroribus impleat hostis,
Et vigili clausas obsidat milite portas:
Cum victo tamen est bellum, si carne vetusta
Exuti, in Christi renovemur corpus, et omnem
Vincendi nobis vim de victore petamus.
Qui dum nostra fuis sociat, iunxit sua nostris.
Ut non humanis fidens homo, totus in illum
Se referat; sine quo non stant, qui stare videntur:
Et per quem sparsi coeunt, stratique resurgunt.
Haec sat erit parvo rudibus scripsisse libello:
Qui cum sincerum vivo de fonte liquorem
Gustarint, ipsi profundent flumina ab alvo
Cordis, et irriguas praebebunt fratribus urnas.

Pro. L1[O]

Maxima pars lapsis abiit iam mensibus anni,
Quae tam longa tibi peperere silentia caussae?
Quamquam et iam gravibus non absint carmina curis,
Ac si te fracti perstringunt vulnera mundi,
Invictum deceat studiis servare vigorem.
O felix cui tanta Deo tribuente facultas
Quem non concutiat vicina strage ruina,
Nos autem tanta sub tempestate malorum,
Cumque animum patriae subiit fumantis imago,
Frangimur, immodicis et fletibus ora rigamus:
Nec parcunt quidam turbatam incessere mentem.
Dic (aiunt) caussas, qui rerum hominumque labores
Quo scelere admisso, pariter periere tot urbes?
Si totus Gallos sese effudisset in agros
Quod sane desunt pecudes, quod semina frugum,
Quod fundorum aedes vis abstulit ignis et imbris,
Si toleranda mali labes, heu! caede decenni
Non castella petris, non oppida montibus altis.
Barbarici superare dolos atque arma furoris
Nec querar extinctam nullo discrimine plebem,
Maiores anni ne forte et nequior aetas,
Quid pueri infontes? quid commisere puellae,
Quare templa Dei licuit popularier igni?
Non honor innuptas devotae virginitatis,
Ipsi desertis qui vitam ducere in antris
Non aliam subiere necem, quam quisque prophanus:
Nulla sacerdotes reverentia nominis almi

10

Sic duris caesi flagris, sic igne perusti,
Tu quoque pulvereus plaustra inter et arma Getarum
Cum sacer ille senex plebem, usta pulsus ab urbe,
Verum haec sub belli sileantur turbine gesta,
Forte etenim placidas res mundi, et tempora pacis,
Si cunctos annos veterum recolamus avorum,
Maximus iniustis locus invenietur in orbe,
Qui fuerit violentus, atrox, versutus, avarus;
Hunc omnes mirantur, amant, reverentur, honorant,
Quod si quis iustus castam, et sine crimine vitam
Hic inhonorus, inops, odium iuvenumque senumque
Impius exultat maturis integer annis,
Falsa valent in iudiciis, et vera laborant,
Ignorata piis illudit adultera sacris,
Quae si cura Dei celsa spectaret ab arce,
Aut non effugerent ultrices crimina poenas,
Talia cum facilis vulgi spargantur in aures,
Nec tantus dolor est Scythicis consumier armis,
Prome igitur sanctis caelestia tela pharetris;
Forte aliqui poterunt errorum evadere noctem,
At ne sermo moram patiatur ab impare versu,
Cognoscenda forent, ubi legis in aequore aperto,
Promptum esset ventis dare libera vela secundis.
Sed quoniam rudibus metus est intrare profundum,
In tenui primum discant procurrere rivo,
Qua iacet extremo tellus circumdata ponto,
Et qua gens hominum diffusa est corpore mundi.
Seu nostros annos, seu tempora prisca revolvas,
Esse omnes sensere Deum, nec defuit ulli
Auctorem natura docens: et si impius error
Amisit, multis tribuens, quod debuit uni;
Innatum est cunctis genitorem agnoscere verum.
Hic auctore carens, et tempore, permanet idem
Semper, et immensum non saecula nec loca claudunt.
Hic nullis mundi caussis extantibus, in se
Quidquid vellet habens, cum visum est, omnia solus
Condidit ut voluit, formas, numerosque, modosque,
Et genera, et vitas statuens et semina rebus.
Quidquid inest caelo, quidquid terraeque marique,
Quidquid quocumque est in corpore, sive animatum,
Sive expers animae, calida, humida, frigida, sicca,
Uno extant auctore Deo: qui divite Verbo,
(Quod Deus est) rerum naturas, atque elementa
Protulit, et summis opifex intentus et imis.
Quod vero adversis compugnant condita caussis
Atque aliis alia obsistunt, contraria discors
Omnia motus alit; dumque illi occurritur illo,
Vitalem capiunt cuncta exagitata vigorem:
Quae vel pigra situ, vel prono lubrica lapsu,
Aut cursu instabili, stabili aut torpore perirent.

12

Mollia sic duris, sic raris densa resistunt,